

ANMELDELSE AF: FOKUS PÅ LESE- OG SKRIVEVANSKER

KIRSTEN FRIIS, MA I SPECIALPÆDAGOGIK OG LÆRER, PÆDAGOGISK OG FAGLIG KONSULENT,
NATIONALT VIDENCENTER FOR LÆSNING – PROFESSIONSHØJSKOLERNE

Nordens Vælfærdscenter (2011): Fokus på lese- og skrivevansker. 72 sider rigt illustreret med farvefoto.

Temahæftet kan frit downloades på <http://www.nordicwelfare.org/?id=121553> og er indlæst i DAISY-format på www.nordicwelfare.org.

Igennem en række artikler giver Nordens Vælfærdscenter anbefalinger og eksempler til, hvordan alle personer trods eventuelle læse-skrivevanskeligheder kan sikres lige deltagelse i skole, uddannelse og samfund. Det sker med reference til FN's internationale handicapkonvention, 2006. I temahæftet findes blandt andet artikler om 'inkluderende læsning', om nationale tiltag på teknologiområdet, om computeren som waveboard og om velfærdsteknologis betydning for børns, unges og voksnes deltagelse i sociale (arbejds)fællesskaber.

Publikationen egner sig som udgangspunkt for drøftelser af læse-skrivevanskeligheder i et inkluderende perspektiv på såvel læreruddannelsen, i grundskolen, i ungdomsuddannelserne som i arbejdsmarkedsuddannelserne. Det er lettilgængelige, korte artikler med fin faglig vinkling, men et mere sammenhængende og skarpt fokus på dette væsentlige tema savnes.

Inspiration på tværs af og mellem de nordiske lande

Publikationen er udgivet af *Nordens Vælfærdscenter*, hvis arbejde er at fremme inkludering af udsatte

grupper – i dette tilfælde personer i læse- og skrivevanskeligheder. Vælfærdscentrets hovedopgaver er at samle, sammenstille og sprede kundskab og erfaringer, så der kan skabes dialog mellem politikere, forskere og praktikere – på tværs af Norden. Temanummeret om læse-skrivevanskeligheder i et inkluderende perspektiv er derfor også skrevet af journalister på baggrund af interview med forskere, praktikere eller personer i læse-skrivevanskeligheder.

Artiklerne er korte, de fleste på bare to sider, og er skrevet på dansk, norsk eller svensk. De er fordelt på seks kapitler: anbefalinger, fakta, erfaringer fra virkeligheden, politik, forskning og fremtidens kundskabsbehov samt et internationalt perspektiv. Desuden findes forslag til litteratur og links knyttet til hvert enkelt nordisk land og en sammenfatning på engelsk, finsk og islandsk. Indholdsmæssigt er der noget for læseren, som er nysgerrig og gerne vil have en generel indføring i læse-skrivevanskeligheder og læseteknologi, men også for fagpersonen. Der pirres og skubbes til læserens forståelse af læse-skrivevanskeligheder og opfattelse af læseteknologi, og der gives god viden om den pædagogiske indsats i forhold til læse-skrivevanskeligheder i alle de nordiske lande. Indsatser i et enkelt land præsenteres og følges ofte af en opfordring til at tænke i lignende baner i eget land. På denne måde videregives både inspiration og mulighed for at skabe egne kontakter.

Denne form gør det nemt 'lige at nå' at læse en enkelt artikel her og nu, og artiklerne er da også lettilgængelige i sprog og indhold, lige som layoutet er indbydende med en klar tekstopsætning

og med illustrative foto. Artiklerne giver en fin indføring i temaet under sådanne læsevilkår. Den korte form gør desuden artiklerne egnede som diskussionsoplæg blandt læsevejledere, på teammøder eller i forbindelse med andre pædagogiske møder, for læse-skrive-vanskeligheder i et inkluderende perspektiv er et tema, som involverer alle undervisere i såvel grundskolen, ungdomsuddannelserne som arbejdsmarkedsuddannelserne.

Det er et meget vigtigt tema, som rejses i denne publikation, men det kan rejses skarpere. Det bliver irriterende med de mange gentagelser, den lidt overfladiske viden og en manglende præcisering af sammenhængen mellem de mange perspektiver.

Demokrati og inklusion i skole og samfund

En stor del af befolkningen – omkring 15 procent¹ af henholdsvis alle børn, unge og voksne læser så dårligt, at de har det svært i grundskolen, at de ikke magter at gennemføre en ungdomsuddannelse, eller at de har problemer med at fungere på arbejdsmarkedet. Desuden griber læse-skrive-vanskeligheder dybt ind i personens hverdagsliv. Netop dette vil FN's internationale handicapkonvention², 2006, rette op på, så "*alle får samme sjanse til at lykkes*" (s. 4), og for mennesker i læse-skrive-vanskeligheder betyder det, at "*omgivelsene får ansvar for å skabe vilkårene for deltagelsen, på tross av vanskene*" (s.8).

Publikationen tager derfor også udgangspunkt i FN's internationale handicapkonvention, som pt. er ratificeret i Danmark³ og i Sverige, men ikke i de øvrige nordiske lande. Danmark er derfor forpligtet til at sikre, at mennesker med funktionsnedsættelse – som fx læse-skrive-vanskeligheder – ikke bliver diskrimineret, og at de får lige muligheder og samme rettigheder som andre inden for områder som uddannelse, arbejde og socialt liv. Nordens Velfærdscen- ters holdning er da også, at "*funktionsnedsættelser oppstår når omgivelserne ikke er tilpasset borgernes forutsetninger*" (s. 4).

Tekstsamfundet må og skal derfor gøres tilgængeligt for alle. Det kan ske både ved universelle løsninger, som tilgodeser alle og er en anden måde at organisere samfundet og skolen på⁴, og ved individuelt kompenserende hjælpemidler tilknyttet den enkelte person. "*Først når alle bøker og matriell til utdanning, manualer, arbeidsbeskrivelser, skjermbaserte arbeidsdatamaskiner osv. er digitalt tilgjengelige*

for opplesing, vil mennesker med lese- og skrivevansker ha mulighet for reell inklusjon og likeverdig deltagelse" (s.8f).

– Netop også i krisetider

Med henvisning til rapporten *Literacy in the Information Age*⁵, som påviser en nær sammenhæng mellem læsefærdigheder og deltagelse på arbejdsmarkedet, peges på, at personer i læse-skrive-vanskeligheder har mellem "*4 og 12 ganger så stor risiko for å bli arbeidsledig*" (s.11) i forhold til personer med funktionelle læsekompetencer. Desuden finder projektet *Inkludering av unge utenfor skole og arbeid, Nordens Velfærdscen- ters*⁶, at overraskende mange unge i læse-skrive-vanskeligheder stadig ikke opdages og får den nødvendige hjælp i deres skoletid, selv om det er dokumenteret, at tidlig hjælp, specialpædagogisk bistand og brug af teknologi kan hjælpe den enkelte unge til at udvikle sine evner og opleve en positiv social tilknytning og deltagelse. Det er derfor af afgørende betydning, at "*identifisere elever med lese og skrivevansker og iverksette nødvendige hjelpetiltakfor å sikre at de unge gjennomfører skolen og gis en god start på voksenlivet*" (s.29).

Denne viden bliver ekstra aktuell, mens den økonomiske krise raser over verden. For det første bliver personer i læse-skrive-vanskeligheder nemt ekstra udsatte, hvis handicapkonventionen ikke tages alvorlig, og for det andet åbner denne konvention for, at alle mennesker kan inddrages i fremtidens samfund og dermed øge arbejdsstyrken. Men det kræver en ekstra indsats i både skole- og uddannelsessektoren og på arbejdsmarkedet, og så koster det økonomisk på kort sigt, men det "*vil det bli lønnsomt, utgiftene til dette tar samfunnet raskt inn når folk kommer i arbeid*" (s.48).

En ny forståelse af læsebegrebet

I publikationen fremgår det, at Danmark er inde på noget af det rigtige, når pc-læsning⁷ blandt andet kan anvendes ved folkeskolens afgangsprøver og i de nationale test – også i de prøver, der vedrører læsning. Dette signalerer et holdningsskift fra læsning som teknisk færdighed til læsning som forståelse: "*Begrepet må fokusere mer på formålet med lesing i stedet for på teknisk leseferdighet. Lesing er et middel til læring ...*" (s.15).

Det er dog altafgørende, at denne forståelse af læsning slår igennem på alle niveauer i skole- og

uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet. Det kræver kompetente resursepersoner, som kan støtte implementeringen af en sådan praksis, men som også siden hen kan give løbende support, når 'teknologien driller', og som kan formidle viden om de nyeste værktøjer, og hvordan de kan bruges i forskellige sammenhænge.

Læsekrykker – læseteknologi – velfærdsteknologi

Læsekrykker, læseteknologi og velfærdsteknologi er tre forskellige udtryk for it-rygsæk og pc-læsning, men med vidt forskellig konnotation. Når computeren betragtes som et par krykker, *"handler det om hurtigst muligt at komme af med krykkerne igen. De er ikke smarte, og hvis de kan skjules, så gør man det"* (s.34), med andre ord 'et nødvendigt onde'. Læseteknologi signalerer derimod, at computeren tilføjer nogle muligheder, som man ikke har haft tidligere, og dermed bliver computeren et konstruktivt værktøj. Disse to betegnelser kendes i dansk pædagogisk debat, mens det tredje udtryk, velfærdsteknologi, er nyt og måske værd at tage til sig...

Læseteknologi-begrebet knytter sig til velfærdssamfundet og udtrykker en ny tilgang til brug af it-værktøjer i skolen og samfundet. Det løfter vanskelighederne væk fra individet over til muligheder i skole og samfund (s.4f). Læs derfor også kapitel 5,

hvor der sættes ord på henholdsvis en tilgængelig arbejdsplads og skole – og dan selv dine visioner som afsæt for egen praksis, for som det gentages i anbefalingerne, må manglende tilgængelighed *"betraktes som diskriminering og ... er i strid med FN-konventionen"* (s. 4).

- 1 1-2 millioner borgere i de nordiske lande (s.4)
- 2 FN's konvention om rettigheder for personer med handicap og tillægsprotokol http://maks.hmi.dk/media/FN_s_handicapkonvention.pdf (dato: 2012.01.16)
Se også side 9 den anmeldte publikation
- 3 2009
- 4 Fx kan oplæsnings- og prædiktionsprogrammer være faste værktøjer på alle computere på en skole – og ikke bare en del af en it-rygsæk
- 5 OECD (2000): Literacy in the Information Age. Final Report of the International Adult Literacy Survey. Organisation for Economic Co-operation and Development Statistics Canada. <http://www.oecd.org/dataoecd/48/4/41529765.pdf> (dato: 2012.01.17)
- 6 Læs evt. også: Nordens Velfærdscenter (2011): Inspiration för inkludering. Rapport. http://www.nordicwelfare.org/filearchive/1/121454/inspiration_spreads.pdf (dato: 2012.01.17)
- 7 <http://www.hmi.dk/pc-laesning> (dato: 2012.01.17)
<http://www.videnomlaesning.dk/2011/03/hvad-kan-en-pc-goere-for-laesningen/> (dato: 2012.01.17)